

Läsa tillsammans ger bättre förståelse

Läspraktiken Shared Reading erbjuder ett nytt sätt att arbeta med skönlitteratur i skolan. Genom interaktiv högläsning och omedelbara samtal flyttas fokus till det personliga mötet med litteraturen, skriver tre nyexaminerade svensklärare som har undersökt metoden.

Tänk om du kunde ta del av elevernas möte med skönlitteratur medan det sker istället för att lämna eleverna ensamma med texten och i efterhand föra samtal om det lästa? Shared Reading är ett sätt att jobba med läsning och litteratur som fokuserar på just denna omedelbara upplevelse av texten, och som strävar efter ett gemensamt meningsskapande i läsande stund. Efter att ha utvärderat Shared Reading i en gymnasieklass framstod närheten till elevernas möte med texten och gruppens känsla av gemensam ansträngning i textarbetet som det mest givande med metoden.

Gemenskap genom litteratur

Shared Reading bygger på gemensam högläsning och i direkt anslutning till läsningen samtal om litteraturen. Praktiken har utvecklats av grundaren Jane Davis och den ideella organisationen The Reader, i syfte att sprida kvalitetslitteratur och litteraturintresse i samhället. Läspraktikens fokus på att skapa gemenskap genom skönlitteraturen har populariserat den och idag finns över 700 aktiva läsgrupper i Storbritannien som möts i såväl det lokala biblioteket som i fängelser och inom vården. Shared Reading har även spridits runt om i Europa med stöd av intresseföreningar som exempelvis Föreningen Shared Reading Skåne (FSRS).

Så hur går då ett Shared Reading-möte till? Deltagarna möts för en lästräff som vanligtvis varar i 60–90 minuter och leds av en utbildad läsledare, som på förhand har valt vilken litteratur som ska läsas. Ofta är detta noveller och poesi men det går även att läsa romaner över flera träffar. Läsledar-

en delar ut texten och leder träffen genom att läsa högt och med jämna mellanrum pausa läsningen för samtal. Vid dessa pauser söker läsledaren efter reaktioner och intryck från gruppen och utifrån dessa inleds ett samtal med fokus på mötet mellan litteraturen och deltagarnas personliga och känslomässiga reaktioner. Personliga innebär i detta sammanhang sådant som är beroende av deltagarens person, alltså åsikter, känslor och erfarenheter.

Läsledaren bör vidare sträva efter att skapa en trygg och välkomnande stämning i gruppen och det är viktigt att ingen tvingas till att prata. Det som framförallt skiljer Shared Reading från andra boksamtal i skolan är alltså att samtalet sker parallellt med läsningen, att fokus ligger primärt på det personliga mötet med litteraturen, samt att det är okej för en deltagare att sitta tyst och bara lyssna under samtalen.

Observationer och intervjuer

Vi testade Shared Reading i en gymnasieklass vid fyra tillfällen under vårterminen 2022. Utifrån observationer, intervjuer och litteraturdidaktisk teori utvärderade vi sedan metoden. Till vår hjälp hade vi, förutom rektors och ansvarig lärares godkännande, en utbildad läsledare och en näst intill utesluten tillgång till fika. Dessa fyra tillfällen låg till grund för två uppsatser, där den ena intresserade sig för läsledarens roll i samtalet och den andra

för vilken sorts läsning och samtal som uppstod under de olika tillfällena.

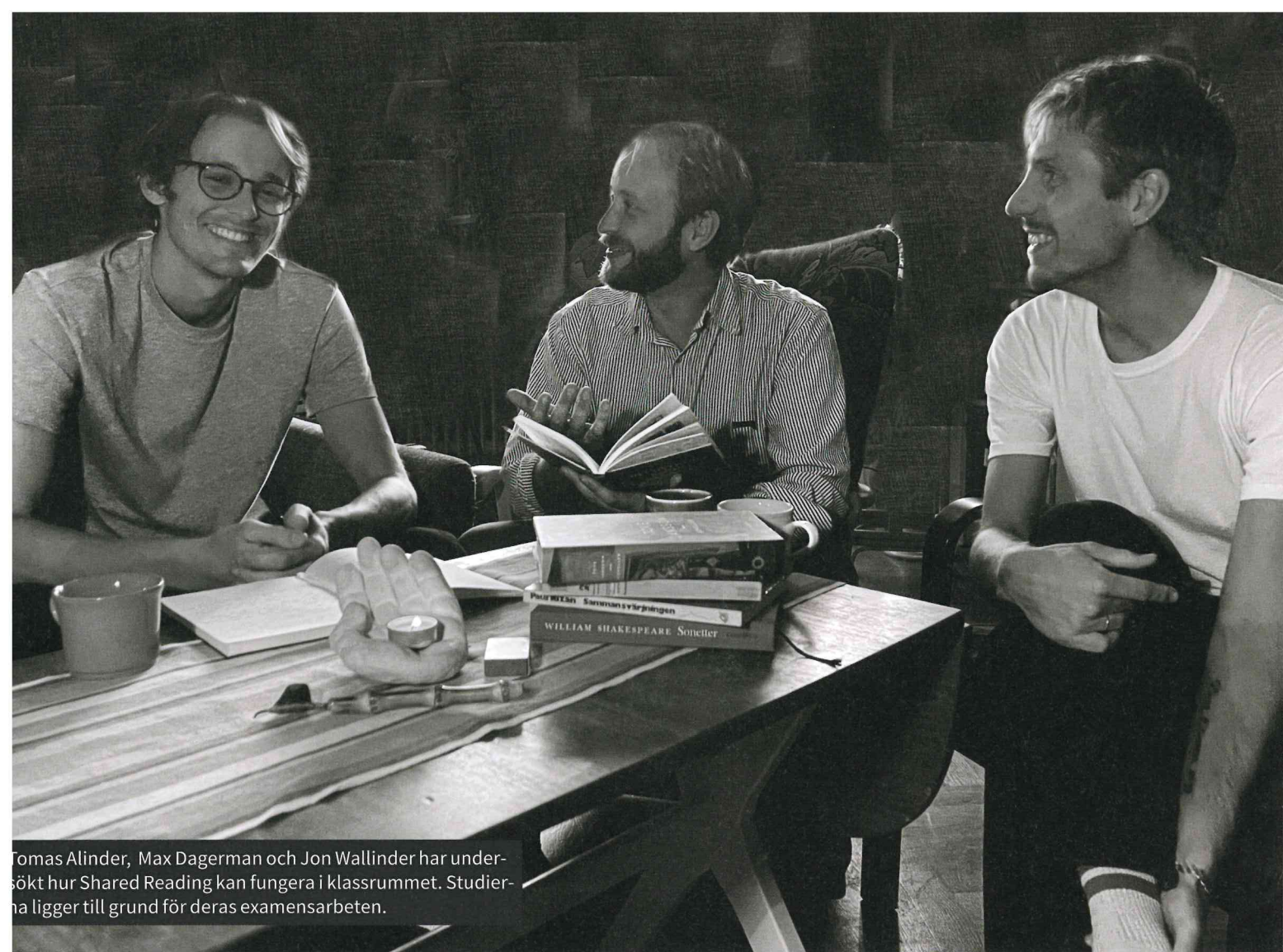
Med den centrala roll skönlitteraturen innehar i svenskämnet är det oerhört viktigt att eleverna upplever läsning som någonting meningsfullt bortom den omedelbara klassrumssituationen. Att arbetet med skönlitteratur ska aktivera olika

förmågor framgår i svenskämnets syfte, centrala innehåll och kunskapskrav, och tittar man noga utkristalliseras tre övergripande funktioner arbetet med skönlitteratur ska fylla. Den första är att läsning ska leda till en samsamsmältning mellan läsarens

verklighet och den fiktion hen möter. Därigenom kan läsaren både sätta in sig själv i karaktärernas situation och använda den fiktiva världen för att förstå sitt eget liv. Den andra är att använda det lästa i syfte att förstå samhället som det skrevs i och en tredje är att tillförskaffa sig redskapen för att tala om och analysera litterära verk och författarskap.

Det är genom den första funktionen vi som lärare kan få upp elevernas ögon för skönlitteraturens värde och möjligheter, både som något lustfyllt och utvecklande. Shared Reading lämpar sig – genom sitt fokus på deltagarnas personliga och känslomässiga reaktioner – väl för att aktualisera den första funktionen, vilket också leder till att läsengagemang och intresse kan skapas hos eleverna när läspraktiken omsätts i en skolkontext. Dessutom blir processen till en gemensam ansträngning, vilket erbjuder en väg in i litteraturen som för många elever förblir otillgänglig om de

”Erbjuder en väg in i litteraturen.”

Tomas Alinder, Max Dagerman och Jon Wallinder har undersökt hur Shared Reading kan fungera i klassrummet. Studierna ligger till grund för deras examensarbeten.

lämnas ensamma i mötet med litteraturen utan verktyg att tränga in i den. Att Shared Reading därmed kan vara en framgångsrik metod i undervisningen var en utgångspunkt i vår studie.

Eleverna undvek det personliga

Verkligheten visade sig inte vara fullt så linjär. Att i klassrummet säga att den personliga tolkningen av det lästa både är önskvärd och intressant ledde inte nödvändigtvis till att deltagarna direkt kände sig bekväma att dela privata erfarenheter eller uppfattningar. Detta kräver istället att eleverna vänjer sig vid att använda den egen erfarenhet för att driva klassrumssamtal, och att de känner att deras perspektiv är värda att lyfta och att de kommer tas på allvar. Att relatera det lästa till det egna livet var något eleverna undvek. Det kan förklaras med att det fanns en upplevd klyfta mellan det personliga och det som efterfrågas i skolan. Men

som läsledaren sa – att använda litteratur för att förstå sin tillvaro och verbalisera denna förståelse är ett kraftfullt verktyg för välmående och självutveckling. Synen på svenskämnet som ett färdighetsämne där vi drillar elever till att bli skickliga skribenter och retoriker, behöver kompletteras. Det är ju också i svenskämnet vi lär oss möta och använda litteratur. Här kan Shared Reading vara ett viktigt verktyg i lärarnas arbete.

Läsledarens roll skiljer sig på flera sätt mot lärarens så som den ser ut i mer traditionella boksamtal. En central skillnad är att läsledaren inte ska tvinga någon att tala. Detta eftersom en målsättning med Shared Reading är att människor ska kunna delta i litteratursamtal utifrån sina egna förutsättningar och baserat på sitt eget intresse. Läsledaren bör istället försiktigt leta efter reaktioner hos eleverna och uppmuntra dem att dela med sig av dessa utan att tvinga dem. Ett sätt att göra detta

Tomas Alinders examensarbete fokuserar på hur läsledaren skapar vägar till litteraturen i samtalet och vilka möjligheter läroren har att agera läsledare.

Jon Wallinders och Max Dagerman har undersökt vilken läsning och typ av samtal som Shared Reading uppmuntrar och hur det står sig mot den läsning och samtal som gymnasieskolan efterfrågar. Båda studierna bygger på klassrumsobservationer, textstudier och intervjuer med deltagande elever, läsledare och lärare.

OM DU VILL TESTA:

- Välj en kort men tät novell som berör ett tema du tror kan väcka elevernas intresse. Rekommendationer finns på Föreningen Shared Reading i Skånes hemsida.
- Läs texten själv, gärna högt. Välj lämpliga platser att pausa för samtal. Utgå från ställen som väcker ditt intresse och där ett samtal kan uppstå. Detta kan exempelvis vara efter en viktig händelse eller före en vändning i berättelsen.
- Sök efter respons från dina elever men tvinga inte någon att prata. Leta istället efter spontana reaktioner på texten och uppmuntra gruppen att dela med sig av dessa. Ge eleverna lite tid och var inte rädd för tystnad.
- Lyssna aktivt och intresserat på dina elever och hjälp dem utveckla sina tankar genom att ställa följdfrågor, knyta inpasset till något som sagts tidigare eller läsa om en del av novellen som knyter an till inpasset.
- Sträva efter att utforska litteraturen tillsammans med eleverna. Undvik att värdera eller bedöma elevernas inpass och hjälp dem istället att utveckla sina tankar.

kan vara att ställa sig genuint undrande till något i texten eller läsa om en nyckelpassage i ett frågande tonfall. Det är viktigt att läsledaren inte signalerar att det finns en korrekt tolkning eller att denna är en auktoritet i förhållande till texten, utan att alla tolkningar är viktiga för samtalet.

I vår studie identifierades denna kontrast gentemot den mer traditionella lärarrollen både som något som kunde välla problem och som något som skapade möjligheter. Faktumet att läsledaren inte bör tvinga någon att tala och inte förklara litteraturen utifrån en egen expertposition gjorde att det blev tyst när eleverna spontant inte vill prata eller inte förstod delar

”Avgörande hur läraren bemöter elevens svar.”

av texten. Till viss del kan denna tystnad förklaras med den kontrast som finns mellan Shared Reading och undervisningen som eleverna är vana vid. De flesta elever är vana vid att läraren tydligt fördelar ordet och dessutom väntar sig en viss typ av svar. Även frågor som till synes är öppna som “Vad tror ni om det här?” tolkas ofta av elever som att det finns ett rätt svar och blir en övning i gissa vad läraren tänker på. Detta invanda klassrumsmönster riskerar alltså att hindra eleverna från att ta egna initiativ och samtala om litteratur utifrån sina egna erfarenheter.

Att bryta klassrumsmönster

Hur kan då en lärare agera för att möta och bryta ett sådant mönster? För att Shared

Reading ska fungera och vara något annat än ett vanligt boksamtal måste nämligen detta mönster brytas. Ett sätt att göra det är att vara explicit med vad som efterfrågas. Att förtydliga att det i detta sammanhang inte finns några rätta svar och att de personliga svaren handlar om eget tycke och egna erfarenheter och därför är beroende av den som svarar.

Därefter är det avgörande hur läraren bemöter elevernas svar. Läraren måste visa att hen tar elevernas tankar på allvar. Detta kan läraren göra på ett par olika sätt. Det första innebär att helt enkelt lyssna och ställa följdfrågor i stil med “Hur tänker du?” och “Förstår jag dig rätt om...”. Lärarens respons bör aldrig vara värderande utan istället nyfiken på hur eleven tänker. Det andra är att följa upp och använda elevernas inpass. Om eleverna intresserar sig extra mycket för en passage, eller om en

Tomas Alinder (mitten) är lärare i svenska och svenska som andraspråk.

Max Dagerman (till vänster) och Jon Wallinder är lärare i svenska och historia.

formulering verkar väcka känslor och fantasi hos en elev – låt detta ta utrymme!

Se om du som lärare kan uppmuntra eleven att koppla det till andra passager i texten, andra elevers tankar och åsikter, eller till elevens egna erfarenheter. Det blir i detta sammanhang viktigt att vara beredd att släppa en del av kontrollen över samtalet. Även om det inte är fel att på förhand ha teman man hoppas aktualiseras genom texten är det viktigare att tala om det som eleverna själva finner eggande.

Läraren kan visa vägen

Som en följd av det omedelbara i textmötet har läraren möjlighet att jobba mycket aktivt med modellering, alltså att genom eget agerande visa för eleverna hur de kan agera. För det första kan läraren modellera den öppna attityd till elevernas åsikter som möjliggör ett samtal där eleverna vågar delta med personlig respons på texten.

För det andra kan läraren modellera ett förhållningssätt till litteratur, och hur man kan närma sig en text. Genom att själv dela med sig av hur man förstår exempelvis ett motiv i en novell genom att relatera det till egen erfarenhet, och vad det därmed betyder för just en själv, visar man för eleverna både att det är möjligt att göra sådana kopplingar och hur de kan se ut. För det tredje kan läraren visa hur eleverna kan artikulera ett resonemang på ett mer utbyggt sätt. Genom att upprepa en elevs resonemang på ett sätt som gör de olika stegen explicita kan läraren visa för eleverna hur deras tankar kan formuleras på ett sätt som redovisar varje del i processen och därmed blir underbyggt. För att tala med läroplanen för ögonen är detta ett värdefullt redskap.

Shared Reading ger möjlighet till ett litteraturarbete där läraren kan vara med eleverna under själva läsprocessen och där samtalet sker interaktivt under läsningen istället för i efterhand. Vi lärare får därmed möjlighet att visa hur en erfaren läsare tar sig an skönlitteratur och kan hjälpa elevers förståelse för litteraturen under läsningens gång. Genom att göra läsprocessen aktiv och gemensam är det vår övertygelse att Shared Reading kan vara ett effektivt verktyg för lärare att bidra till elevers litteraturintresse och läsengagemang.

Tomas Alinder
Max Dagerman
Jon Wallinder

Här kan man läsa mer om Shared Reading:

The Reader. Moderorganisationen som verkar för att sprida Shared Reading: <https://www.the-reader.org.uk/>

Föreningen Shared Reading Skåne. Lokal organisation som verkar för att sprida Shared Reading i Skåne. <https://www.sharedreadingskane.se/>

NATUR & KULTUR

Heldigital svenska med stor frihet

Uppdaterat och inspirerande innehåll – enligt Lgr22

Digilär. Svenska & Sva 7-9

Digilär. Svenska 9y

Täcker det centrala innehållet i kurserna Svenska 1, 2 och 3

Prova gratis på nok.se/digilar